

**RETRO PHOTOGRAPHS OF KREMENETS AS A SOURCE
OF LOCAL AND PUBLIC HISTORY:
REPRODUCING HISTORY THROUGH IMAGES**

**РЕТРО ФОТОГРАФІЇ КРЕМЕНЦЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ЛОКАЛЬНОЇ
ТА ПУБЛІЧНОЇ ІСТОРІЇ: ВІДТВОРЕННЯ ІСТОРІЇ
ЧЕРЕЗ ЗОБРАЖЕННЯ**

Skakalska I. B.

*Doctor of History Science, Professor
Head of Department of History
and Teaching Method Department
Kremenets Taras Shevchenko Regional Academy
of Humanities and Pedagogy
Kremenets, Ukraine*

Скакальська І. Б.

*доктор історичних наук, професор
завідувач кафедри історії та методики навчання
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
ім. Тараса Шевченка
Кременець, Україна*

Ретро фотографії є важливим елементом культурної спадщини та можуть допомогти відтворити історичний контекст і події, що сталися десятиліття тому. Актуальність теми полягає в тому, що ретро фотографії є джерелом інформації для вивчення історії регіону, вони сприяють промоції краю за допомогою практичних методів публічної історії. Ретро фотографії можуть стати важливим елементом відтворення та збереження локальної історії Кременця. Вивчення ретро фотографій може допомогти зрозуміти, як змінювалася місцева історія та культура, які події та історичні явища були важливими для розвитку регіону та які наслідки вони мали. Світлина з відомими діями інформують про їхнє перебування у Кременці тощо.

Мета дослідження полягає у вивченні ретро фотографій Кременця як джерела локальної та публічної історії та відтворення історичних подій через зображення.

Історики, які займаються Public History можуть створювати історичні наративи за допомогою різних засобів масової інформації (включаючи фотовиставки, фільми, блоги та цифрові інструменти) [4].

Світлини виступають як історичне джерело, що доповнює текстовий матеріал.

Як зауважує один з дослідників публічної історії, що чим більше ви ділитесь історією з спільнотою громадян, тим більше вона стає публічною історією. Як зазначає доктор Т. Каувін, що з Public History ми можемо зробити історію живою, інтерактивною, відчутною та веселою. Це розширює спектр можливостей для історії та істориків [3]. Міжвоєнний Кременець досить широко представлений у світлинах, це дозволяє пізнати історію міста крізь візуальний формат. Підкреслимо, що окремі будівлі в місті збереглися лише на фото.

У 1928 році в Кременці при Кременецькому ліцеї з'явився перший аматорський фотогурток, який очолив майстер фотосправи Генріх Германович. Він заохочував учнів до фотографії, і кількість учасників гуртка зростає з 4–5 до 23 осіб. Фотографія стала важливим напрямком розвитку культури міста, і прихильники цієї справи об'єдналися в двох організаціях – фототоваристві та фотомайстерні учнів ліцею. Обидві організації приймали участь у різноманітних виставках, у тому числі в міжнародних. У 1932 році в Кременецькому ліцеї відбулась велика фотовиставка з більш як 200 роботами (75 робіт належало учням Кременецького ліцею), на яку прибули офіційні особи, зокрема, волинський воєвода Г. Юзевський, її відвідувачами стали 800 осіб [5, с. 8]. Завдяки фотосвітлинам Германовича нам відкривається міжвоєнний Кременець та історія міста.

Деякі роки тому в Кременецькій обласній гуманітарно-педагогічній академії ім. Тараса Шевченка відкрилась виставка світлин «Кременець, якого немає; Кременець, яким він є і Кременець, яким він буде», підготовлена працівниками кафедри суспільних дисциплін (організатор доцент О. Г. Соловей) спільно з фотоклубом «Позитив» Кременецького РБК (керівник Віталій Чумакевич). Представлено 37 фото, 10 з яких належать авторству відомого кременецького фотохудожника міжвоєнного періоду минулого століття Генріха Германовича. Його світлини демонструють історичне минуле міста – показують Кременець, якого вже немає, який залишився в об'єктиві фотографа [2]. Зазначимо, що в Академії функціонує музей довоєнної фотографії, який завжди має відвідувачів.

На ретро фотографіях зображено давню архітектуру Кременця, якої вже не існує. Ці фотографії можуть бути використані для відтворення історичного обличчя міста та культурного середовища, яке існувало у міжвоєнний період ХХ ст. Наприклад, будівля великої синагоги, яка була зруйнована. Так, у 1942 р. під час пожежі згоріло 649 будинків, також культові споруди євреїв на вулиці Кравецькій, Вишнівцькій і Широкої.

Ретро фотографії відтворюють історичні події. Наприклад, на фотографіях зображені деякі знакові події, які сталися в Кременці в минулому, такі як візити видатних осіб чи зображення релігійних святкувань тощо. Також це може бути приватний альбом, наприклад, альбом фотографій Оленки Котович, учениці приватної української гімназії у Кременці, який датується 1934–1936 рр. і зберігається у приміщенні районного товариства «Просвіта». За фото можемо прослідкувати, як були одягнені у той час молоді люди, побачити фрагменти вулиць та окремі споруди тогочасного міста, «зазирнути» у приватне життя молоді. В альбомі є фото Петра Львовича, також учня гімназії, який згодом закінчив Гірничу академію в Кракові, працював на металургійних заводах і фабриках Сілезії, був поетом української діаспори, він був закоханий в Олену Котович.

У рамках мистецького проекту «Ретро історія міст України: погляд у мистецьке минуле» відбулася у березні 2023 р. Кременецька ретро-вечірка. Під час заходу красназавець описувала історичний контекст розвитку міста та його культурного життя у першій половині ХХ ст. Ведуча також звернула увагу на ретро фотографії, які демонструвалися на екрані та сприяли створенню атмосфери того часу [1]. Зокрема, на фотографіях зображено Замкову гору з руїнами фортифікаційних споруд, а гора у той час ще було «лиса» без дерев. Також фото демонструють вулиці і будинки міста. Колоритне зображення вулиці Ліцейної з мурами. На зображеннях представлені з різних курсів корпуси Кременецького ліцею, а на балюстраді знаходилась знаменита скульптура кременецької Мадонни, яка зникла після Другої світової війни і до сьогодні не знайдена.

Також з фото 1925 р. дізнаємося про пивного магната чеха Юзефа Мартінка з Кременця, тому що є підпис до світлини, на ній задокументована його донька – Людмила-Іда. Є ще світлина Людмили-Іди з чоловіком Яном Веселовським на околицях Кременця. Є фото і самої броварні Ю. Мартінка у місті.

Однією з найвідоміших фотографій, що зберігаються до наших днів, є зображення відьми, яка на мітлі летить біля Замкової гори. Фото, яке було створене в 1930-х роках, стало дуже популярним на фотовиставках у різних країнах, включаючи США та Японію. Проте мало хто знає, що відьму на фото зіграв один з учнів фотостудії Кременецького ліцею, який одягнув халат та хустину своєї матері і стрибав на мітлі на фоні Замкової гори. Ось так тоді створювали фотешоп. Сьогодні копія цієї знаменитої світлини може бути побачена в музеї міжвоєнної фотографії Академії і залишається популярною серед туристів [6].

Отже, можна зробити висновок, що ретро фотографії є важливим джерелом для відтворення історії міста, вони дозволяють побачити, як виглядав Кременець у минулому, як люди жили, що робили, які місця були популярними. Це не тільки цікаво для місцевих мешканців, але і для ширшої громадськості, яка може дізнатися більше про міжвоєнний період міста та його культурне життя.

Крім того, ретро фотографії можуть бути використані як інструмент для збереження історії та культурної спадщини. Вони дозволяють зафіксувати те, що було, і зберегти це для майбутніх поколінь. Немає сумнівів, що існує нагальна потреба в поглибленні теоретичних і методологічних основ публічної історії для формування зацікавленості населення України, передусім молоді локальною історією.

Література:

1. Із благодійним концертом. Сайт Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка. <http://surl.li/fuliy> (дата звернення 10.04. 2023 р.).

2. Кременець: погляд крізь роки. Сайт Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка. <http://surl.li/gmlvo> (дата звернення 10.04. 2023 р.).

3. *Познайомтеся з UL Lafayette доктором Томасом Каувіном.* <http://surl.li/bpzjs> (дата звернення 20.03. 2023 р.).

4. Cauvin Thomas *Public history : a textbook of practice*ю. 2016. <https://cadmus.eui.eu/handle/1814/45124> (дата звернення: 21.03. 2023 р.).

5. Shejbal S. Ruch Fotograficzny w Krzemieńcu (Z powodu wystawy prac fotografików Krzemienieckich). *Życie Krzemienieckie*. 1932. № 8–9. Rok I. S. 8–12.

6. Яку таємницю приховує фото кременецької відьми? *Терен.* <http://surl.li/gmmae> (дата звернення 10.04. 2023 р.).